

Обґрунтування створення загальнозоологічного заказника місцевого значення “Урочище Кільнище”.

Об’єкт являє собою північну частину великого Дніпровського острова Муромець, що на півночі виходить до гирла річки Десна і займає 6.25 га акваторії її гирла. Зі сходу його територію обмежено рукавом Десни-Чорторию, із заходу – головним річищем Дніпра. Південна межа проходить по північному горизонтальному відгалуженню протоки Бобровня. Загальна площа об’єкту 142.45 га.

Вказана територія віднесена до земель держрезерву і призначена під заповідання.

Острів Муромець за фізико-географічним районуванням належить до Дніпровсько-Деснянського району Чернігівського Полісся. Це заплавний район, що має висоту над рівнем Дніпра 2-4 метри. Острів сформовано алювіальними відкладеннями: замуленими пісками та заторфованими ґрунтами. Товща муляних ґрунтів коливається від одного до двох метрів. Абсолютні позначення поверхні межах 92,0 – 95,7 метра. Рельєф плоский, слабко хвилястий, з окремими невеликими підвищеннями до 5 метрів та місцевим заболочуванням. Ландшафт заплавної, лучно-болотяний.

Рослинність вказаної території представлено такими основними групами:

піщаними луками,

справжніми луками,

болотистими луками та болотами,

заплавними лісами,

прибережно-водною та водною рослинністю.

Піщані луки займають найбільшу площу і найвищі елементи рельєфу. Вони сформовані в основному з вівсяниці беккера, куничника наземного та келерії сизої. Флористичне ядро формують щавель горобиний, миколайчики плоскі, гвоздика борбаша, енотера дворічна, полин дніпровський та маршала, очитки звичайний та їдкий. В складі таких угруповань зустрічаються козельці українські, занесені до Європейського Червоного списку, а також такі мало поширені рослини, як очиток пурпурний та очиток шестирядний. Останній знаходиться тут на східній межі свого ареалу.

Піщані луки формують комплекси із справжніми та болотистими луками. Справжні луки сформувалися на нижчих вологіших супіщаних, а подекуди з шаром намулу ґрунтах. В них переважають угруповання вівсяниці лучної, тонконогу лучного та пирію повзучого. На бідніших ґрунтах поширені угруповання лисохвосту та тимофіївки лучних. Флористичне ядро таких лук найбагатше. Тут зустрічаються типово лучні види: волошка лучна, суховершки звичайні, коронарія зозуляча, цибуля гранчаста, конюшина гірська та ін.. В травостої також присутні такі малочисельні види, як суниці зелені, фіалка висока та самосил часниковий. У комплексі зі справжніми луками на Муромці по знижених зволжених ділянках прилеглих до великої кількості внутрішніх водойм острова сформувалися болотисті луки. Вони представлені угрупованнями осоки гострої, рідше лепешняку великого. Флористичне ядро в них утворюють такі гідрофільні види, як гадючник в’язолистний, щавель кінський, хвощ річковий, плакун верболистий, вербозілля звичайне та ін. З регіонально-рідкісних видів, що охороняються в межах Києва постановою Київради 2000р. тут зустрічаються фіалка багняна,

півники сибірські та тирлич звичайний. Півники сибірські представлено великою повночленною популяцією. На вологіших ділянках зростають також мало поширені види: валеріана лікарська, осока гартмана та мітлиця велетенська. Особливу наукову цінність являє собою виявлена у 2002 році популяція пальчатококорінника травневого. Цю орхідею занесено до Червоної книги України. Популяція повночленна та багаточисельна і потребує охорони.

В північній частині об'єкту розташовані ділянки заплавного лісу. Їх сформовано головним чином з тополі чорної, верб ламкої та білої. Значною є також участь клену американського та аморфи кушової. В таких деревостанах зустрічається також рідкісна верба розмаринолиста. В трав'янистому ярусі таких лісів зустрічаються кропива дводомна, суниці лісові, дзвоники персиколисті, хвилівник звичайний та конвалія травнева, що охороняється вищезгаданою постановою Київради. В відкритих ландшафтах острова збереглося багато великих поодиноких екземплярів верби білої, які мають значний вік і мають бути збережені.

Суто болотяна рослинність представлена такими видами, як півники болотяні, вербозілля звичайне, плакун верболистий. В її складі трапляється рідкісна осока баксбаума, занесена до Червоної книги України. Добре розвиненою є прибережна водна рослинність, флористичне ядро якої утворюють рогіз вузьколистий, очерет звичайний, куга озерна, стрілолист, сусак зонтичний, частуха подорожникова.

Акваторію численних водойм острова та прилеглих водотоків займає водна рослинність. Основу водних угруповань формують рдесники пронизанолистий, гребінчастий, блискучий та плаваючий, елодея канадська, ряски мала та трироздільна, а також спіродела багатокоренева. Особливої цінності зазначеним водоймам надає присутність тут рідкісних угруповань водних рослин, занесених до Зеленої книги України. Тут відмічено угруповання глечиків жовтих, латаття білого та сніжно-білого, а також сальвінії плаваючої. В наш час площа поширення цих реліктових угруповань неухильно скорочується. Обидва види латаття охороняються постановою Київради, а реліктова водна папороть – сальвінія плаваюча занесена до Червоної книги України. У водоймах острова знайдено також надзвичайно рідкісну комахоїдну рослину альдрованду пухирчасту, яку також занесено до Червоної книги України. Враховуючи це, водні угруповання потребують дбайливої охорони.

Відповідно до різноманіття типів рослинності дуже багатим є тваринний світ вказаної території. Великим і маловивченим є світ безхребетних. Але саме вказана територія є середовищем існування комах, занесених до Червоної книги України: дозорця-імператора, кордулегастера кільчастого, стрічкарок червоної та блакитної, джмеля яскравого, махаона, поліксени, молочайного бражника, подалірія, вусача мускусного та ін. Їх збереження нерозривно пов'язано з існуванням острівних ландшафтів.

Водотоки та внутрішні водойми об'єкту населяють такі види риб: щипавка, чеський йорж, синець, чехоня, білизна, сом, що охороняються згідно положень Бернської конвенції. В гирлі Десни все ще зустрічається єдина в Україні суто прісноводна осетрова риба – стерлядь. Вона охороняється міжнародною та українською Червоними книгами, Бернською та Вашингтонською конвенціями.

Територію об'єкту заселює 10 видів амфібій. З них деревна жаба, тритон гребінчастий та джерелянка охороняються міжнародною Червоною книгою, а часничниця, зелена ропуха та гостроморда жаба – Бернською конвенцією. З поширених на острові плазунів прудка ящірка та болотяна черепаха охороняються Бернською конвенцією, а рідкісна неотруйна змія мідянка Червоною книгою України.

Найбільш численною групою тварин на вказаній території є птахи, значна кількість видів яких є рідкісними або зникаючими. Окрім розмаїття горобиних, тут на гніздуванні відмічені сиворакша, підсоколик великий, боривітер звичайний, шуліка чорний, а також сови вухата та сіра. Взимку можна зустріти також сову болотяну. На думку орнітологів саме ця територія становить виключне значення для збереження і відтворення цінного мисливського птаха – куріпки сірої. Багатство дрібних птахів приваблює на полювання великих хижаків: великого та малого яструбів, канюка звичайного та зимняка. Усі вище перелічені птахи охороняються Бернською конвенцією. Саме тут нерідко можна побачити і найбільшого України орла – орлана білохвоста, якого занесено до Європейського Червоного списку, міжнародної та української Червоних книг.

Восени вказані острови та прилегла до них акваторія Дніпра стають місцем відпочинку птахів, що летять на південь. Саме під час осіннього прольоту тут трапляються качки: чубата чернь та червонокнижні гоголь та кулик-сорока. Зустрічаються також чорновола та значно рідше червоновола гагари, мартин сизий, великий, середній крохалі та луток, що інколи залишаються тут зимувати.

Старі дуплисті дерева дають прихисток декільком видам кажанів. Серед них вечірниця дозорна, вухань звичайний та нічниця водяна, що охороняються Бернською конвенцією, а також нічниця ставкова, занесена до Європейського Червоного списку та Червоної книги України. Тут також все ще зустрічаються горностай, занесений до Червоної книги України, видра, що крім Червоної книги занесена до Європейського Червоного списку та Бернської конвенції. Поширені на теренах острова бобер, кам'яна куниця та тхір чорний охороняються Бернською конвенцією.

Територія об'єкту входить до складу Дніпровського екологічного коридору. Згідно закону України “Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 рр.”, долина Дніпра (Дніпровський екологічний коридор) включена до елементів загальнодержавного значення. Крім того Дніпровський коридор має високе міжнародне значення, в першу чергу як шлях міграції великих мас перелітних птахів. Охороняти мігруючі види птахів Україна зобов'язалася прийнявши “Закон України про приєднання до Боннської конвенції” 19.03.99 р.

Зобов'язання з охорони водно-болотних угідь (до числа яких належить і вказана територія), Україна взяла на себе, приєднавшись до Рамсарської конвенції (Постанова Верховної Ради від 29.10.96 р.). Охороняти екосистеми Дніпровського коридору Україна зобов'язалася також згідно “Заяві міністрів охорони навколишнього середовища про співробітництво в галузі екологічного оздоровлення басейну Дніпра” від 22.05.2003р. Згідно цьому міжнародному договору заявлено: “Нашу загальну політичну волю домогтися екологічного оздоровлення, збалансованого й екологічно обгрунтованого використання природних ресурсів басейну Дніпра в інтересах створення сприятливих умов для

життєдіяльності сучасного й майбутніх поколінь його жителів, збереження і стійкого функціонування екосистем”.

Зазначимо також, що оголошення заказаного режиму на території об’єкту забезпечить чітке виконання особливого режиму в межах II-го поясу санітарної охорони Дніпровського водозабору.

Виходячи з вищезазначеного, доцільно створити загальнозоологічний заказник місцевого значення “урочище Кільнище” з дотриманням на його території наступних умов:

- 1) Заборона розчищення лісу, вивезення старих трухлявих колод, вітровалу, так званих “санітарних” рубок дерев та заходів з “окультурення” на вказаних ділянках. Збереження старих, всихаючих, дуплистих та загиблих дерев, що дають притулок різним видам комах, птахів та ссавців, включаючи рідкісних та зникаючих.
- 2) Збереження перезволожених, зарослих низинок і боліт, що є визначальними для існування цілого комплексу навколоводних видів тварин.
- 3) Заборона будь-яких заходів з регулювання водотоків, меліорації та інших, що можуть призвести до змін водного режиму водойм острова.

Доцент кафедри зоології Київського
національного університету ім.
Т.Шевченка, к.б.н

А.В. Подобайло

Магістр біології

І.Ю. Парнікоза

Підпис А.В. Подобайла та І.Ю.Парнікози
засвідчую: Декан біологічного факультету

Л.І. Остапченко

Директор Київського еколого-культурного
центру

В.Є. Борейко